

Sveriges bivänligaste kommun 2020

Rapport

En undersökning bland Sveriges kommuner om
arbetet för att gynna vilda bin och andra pollinatörer

Denna rapport sammanställer resultaten från den enkätundersökning som Naturskyddsföreningen skickade ut till alla Sveriges kommuner i januari 2020.

Omslagsfoto: Vialtapetserarbi, foto Christina Winter

Författare: Tove Berg

Projektledning: Per Bengtson och Isak Isaksson

ISBN 978-91-558-0217-2

Enkätundersökningen har tagits fram som en del av *Operation: Rädda bina* – Naturskyddsföreningens satsning för att gynna vildbin och andra pollinatörer, med stöd från bland annat Postkodlotteriet.

Läs mer på www.raddabina.nu

Mer information: www.naturskyddsforeningen.se

Naturskyddsföreningen, maj 2020 (korrigerad juli 2020)

Innehåll

	Förord	4
	Sammanfattning	5
1	Varför en rapport om kommunernas roll i att gynna pollinatörer	8
2	Metod: Enkätens upplägg och definitioner av begrepp	11
3	Resultat	14
	Resultat per delområde	16
	Planeringsunderlag	16
	Pågående verksamhet	19
	Medel och dialog med andra aktörer	25
4	Diskussion	28
	Hur kan kommunerna arbeta för att gynna pollinatörer?	30
5	Appendix	32
	Appendix: Tack	33
	Appendix 2: Enkätfrågorna i sin helhet	36
	Appendix 3: Poängsättning per fråga	38
	Källor	40

Förord

Läget för de vilda pollinatörerna är allvarligt. Bara i Sverige är en tredjedel av våra cirka 270 vilda biarter på väg att försvinna. Kemiska bekämpningsmedel, matbrist, ett förändrat landskap och klimatförändringar är några av de faktorer som hotar dem. Det kan i sin tur få allvarliga konsekvenser för oss människor och den biologiska mångfalden. Vi är nämligen beroende av bin och andra pollinerande insekters livsviktiga arbete. Det behövs därför omfattande insatser för att gynna pollinatörer, och i detta sammanhang är kommunernas arbete viktigt. Kommunerna kan använda den egenägda marken för att bevara och återskapa viktiga livsmiljöer samt välja att odla utan kemiska bekämpningsmedel. De kan stödja ekologiskt jordbruk och ändra skötseln på bortglömda gräsytor till blommande mark. Vidare kan kommunerna anta handlingsplaner och mål för att långsiktigt gynna pollinatörer, samt etablera samverkan med andra aktörer för att åstadkomma förändring. Genom praktiska insatser och fysisk planering har kommunerna därför stor rådighet över att skapa förutsättningar för fungerande ekosystem och biologisk mångfald.

Mycket är redan på gång. Kunskapen om pollinatörernas situation blir allt större, fler och fler människor engagerar sig och driver på för förändring, och på flera håll i Sverige sker redan omfattande åtgärder och spännande projekt för att gynna pollinatörer. Med start 2020 kan kommuner också söka särskilda medel från den Lokala Naturvårdssatsningen, LONA, för projekt som gynnar pollinatörer och pollinering. Här spelar Naturskyddsföreningen och våra lokala kretsar runt om i landet också ofta en viktig roll, som idégivare och pådrivare.

Vi vill rikta ett stort tack till alla de kommuner som avsatt tid till att besvara vår enkät! Det har gett oss en bred bild av det kommunala arbetet för att gynna pollinatörer – vad som görs, vilka åtgärder som helt saknas, och vart fokus behöver riktas nu. Vår förhoppning är att denna rapport ska uppmuntra aktiva kommuner och stimulera fler kommuner att arbeta med dessa frågor, och utveckla sina insatser för pollinatörer och biologisk mångfald. Ytterst handlar det om att bevara naturen och de nyttor som den tillhandahåller åt oss. Det är både vi och naturen värda!

Karin Lexén
Generalsekreterare, Naturskyddsföreningen

Sammanfattning

Pollinatörer är livsviktiga för oss människor, och för den biologiska mångfalden. De är nyckelarter i landbaserade ekosystem, och de ekosystemtjänster de bidrar med är en förutsättning för bland annat vår matproduktion. Trots det hotas de av skadliga bekämpningsmedel, klimatförändringar, och landskapsförändringar som resulterar i att deras livsmiljöer försvinner i snabb takt. Denna rapport syftar till att kartlägga kommunernas arbete för att gynna pollinatörer, och är resultatet av en enkätundersökning som Naturskyddsföreningen skickade ut till Sveriges kommuner i januari 2020. Naturskyddsföreningen vill med denna rapport skapa en ökad lokal och nationell uppmärksamhet kring pollinatörer – vad som hotar dem och hur man kan arbeta för att gynna dem. Att lyfta dessa frågor syftar också till att uppmuntra de kommuner som kommit långt i detta arbete, och sporra dem som inte kommit igång till att höja sina ambitioner. I enkäten ställer vi frågor som handlar om kommunernas arbete för att gynna pollinatörer, både i planering och i praktiska insatser. I rapporten presenteras statistik kring hur kommunerna arbetar med åtgärder för att gynna pollinatörer. Responsen har varit god då hela 73 procent, vilket motsvarar 212 av landets 290 kommuner, har besvarat enkäten.

Att gynna pollinatörer i kommunen handlar om att planera för deras livsmiljöer, genomföra insatser för att mat och boplatser ska finnas tillgängliga över hela kommunen, och bedriva kommunens verksamheter på sätt som inte missgynnar pollinatörer. Arbete för att gynna pollinatörer börjar alltmer att inkluderas i Sveriges kommuner, såväl i policys och handlingsplaner som i det praktiska arbetet. Detta sker inte minst för att kommuninvånare, lokala föreningar och engagerade personer på kommunernas olika förvaltningar driver på för ett mer omfattande arbete för att gynna pollinatörer. Vi vet att det bedrivs många spännande projekt runt om i Sverige. Man inventerar, restaurerar och skyddar livsmiljöer, ställer om gräsytor till ängsmark och satsar på åtgärder för ett mer pollinatörsvänligt jordbruk. Vad vi nu har kartlagt är hur långt kommunerna kommit i detta arbete, vilka åtgärder som är på god väg, och var mer fokus behövs. Vi hoppas att denna enkätundersökning och rapport därför kan bidra till att ge ett helhetsperspektiv och fylla en kunskapslucka om hur de svenska kommunernas arbete för att gynna pollinatörer ser ut.

När det kommer till att planera för pollinatörers livsmiljöer så handlar det om att ta fram handlingsplaner och måldokument, samt att planera för sammanhängande grön infrastruktur på kommunens mark. Enkätens resultat visar på stora förändringar bland många av landets kommuner inom detta område. Nästan en tredjedel av kommunerna har, eller håller på att ta fram handlings- eller åtgärdsprogram för att gynna pollinatörer. 40 procent av kommunerna har, eller håller på att ta

fram mål eller policys för att gynna pollinatörer. Och mer än hälften av kommunerna planerar för pollinatörers tillgång till grön infrastruktur i anläggandet av nya områden. För att kunna planera för pollinatörers livsmiljöer på ett effektivt sätt är också inventering en viktig förutsättning, för att kartlägga vilka insatser som behövs var. Inom detta område är resultaten sämre, då bara 15 procent av kommunerna har kartlagt värdefulla livsmiljöer och bristområden för pollinatörer i sina kommuner.

När det kommer till praktiska insatser så är mycket på gång. Över 60 procent av kommunerna har börjat ställa om gräsmattor till äng och blommande mark. Och över hälften av kommunerna upprätthåller slättermarker i sina kommuner. Detta utgör stora arealer blommande mark som upprätthålls som viktiga livsmiljöer, samtidigt som mer livsmiljöer är på väg att skapas. Nästan 20 procent av kommunerna hade vid tillfället undersökningen gjordes också sökt medel för projekt för att gynna pollinatörer, och ytterligare cirka 40 procent planerade att göra detta. Praktiska insatser handlar dessutom om att arbeta för en högre andel ekologisk mat i kommunens verksamheter, och att underlätta för lantbrukare att ställa om till ett ekologiskt lantbruk. Detta eftersom ekologiskt lantbruk har visat sig mer skonsamt för pollinatörer än konventionellt. Därför är det glädjande att nästan 60 procent av kommunerna idag arbetar för att öka andelen ekologisk mat i de kommunala verksamheterna. Däremot är det mycket få kommuner, knappt 10 procent, som idag stöttar lantbrukare i kommunen till att införa ekologiskt lantbruk.

Till sist är det av stor vikt att kommunerna bedriver sina verksamheter på sätt som inte missgynnar pollinatörer. En viktig del av detta är att sluta använda kemiska bekämpningsmedel, vilket en stor del av kommunerna är på god väg med. Över 60 procent har ett pågående arbete med att fasa ut kemiska bekämpningsmedel från all kommunal verksamhet, eller har redan åstadkommit detta. Men det handlar också om att inte exploatera bort nyckelområden för pollinatörer, och att därför planera för deras tillgång till grön infrastruktur.

Avslutningsvis så visar enkätens resultat på stora förändringar bland många av landets kommuner. Att gynna pollinatörer inkluderas i mål och handlingsplaner runt om i Sveriges kommuner, gräsytor ställs om till blommande mark och slätterängar upprätthålls, och man söker projektmedel för att gynna pollinatörer över hela kommunens landskap. Enkäten synliggör samtidigt att kommunerna inte har kommit lika långt i vissa andra delar av arbetet, och att skillnaderna är mycket stora mellan olika kommuner. En klar majoritet av kommunerna har inte kartlagt värdefulla livsmiljöer och bristområden, vilket försvårar för att

göra välriktade insatser för att gynna pollinatörer. Och få kommuner har en samverkan med andra aktörer på plats idag. Med denna rapport vill vi belysa vad som görs idag, och var mer fokus behöver riktas för att gynna pollinatörer och bevara den biologiska mångfalden. Och genom att lyfta dessa frågor vill Naturskyddsföreningen uppmuntra till ett omfattande och välriktat arbete för att gynna pollinatörer i alla Sveriges kommuner.

Några exempel på förändringar som enkäten synliggör:

- 64 procent av de 212 deltagande kommunerna har börjat ställa om gräsmattor till äng och blommande mark. Inte mindre än 136 kommuner är därmed i gång med att skapa mer viktiga livsmiljöer för vildbin och andra pollinatörer.
- 40 procent av kommunerna har, eller håller på att ta fram mål eller policys för att gynna pollinatörer.
- 31 procent av kommunerna har, eller håller på att ta fram handlingsplaner- eller åtgärdsprogram för att gynna pollinatörer.
- 59 procent, motsvarande 125 kommuner, har redan sökt, eller planerar att söka medel för att genomföra insatser som gynnar pollinatörer.
- 63 procent, eller 134 kommuner, har ett pågående arbete med att fasa ut kemiska bekämpningsmedel från all kommunal verksamhet, eller har redan åstadkommit detta.
- 108 kommuner har angett att de sköter om slåttermarker i sina kommuner. Det finns totalt cirka 1200 hektar ängsmark som aktivt upprätthålls med slätter på kommunalt ägd mark i de kommuner som besvarat enkäten.
- Cirka 59 procent av kommunerna jobbar aktivt för att utöka andelen ekologisk mat

Några exempel på områden dit mer fokus behöver riktas:

- 23 procent av de deltagande kommunerna anger att de idag inte på något sätt hanterar frågor om att gynna vildbin och andra pollinatörer i kommunens beslutade dokument.
- Bara 15 procent, vilket motsvarar 31 kommuner, har kartlagt värdefulla livsmiljöer och/ eller bristområden för pollinatörer i kommunen.
- Bara cirka 9 procent, 19 kommuner, arbetar för att stötta lantbrukare att införa ekologiskt lantbruk.
- 49 procent, motsvarande 103 kommuner, saknar helt mål, strategier eller handlingsprogram om att gynna vildbin och andra pollinatörer.

**Varför en rapport om kommunernas
roll i att gynna pollinatörer?**

1

Läget är allvarligt för bin, fjärilar och andra pollinatörer. Bara i Sverige är en tredjedel av våra cirka 270 vildbiarter på väg att försvinna. Totalt bedöms 97 arter av bin som hotade eller nära hotade och är upptagna på den svenska Rödlistan (Artdatabanken 2020). Dessa 97 arter inkluderar 16 arter som inte påträffats på lång tid och därför redan kan vara utdöda i landet. Det är flera faktorer som hotar de vilda pollinatörerna. En anledning är att landskapet förändras. Hävdade marker så som ängar och hagar är de mest artrika och samtidigt snabbast försvinnande miljöerna i Sverige: knappt en procent av den ängsmark som fanns för hundra år sedan finns kvar idag (Jordbruksverket, 2009). De vilda pollinatörerna är beroende av de nektar- och pollenrika växter som lever på och kring dessa ängsmarker. I takt med att småjordbruken läggs ner och de gamla hävdade landskapen växer igen, förlorar många växt- och djurarter den livsmiljö de är anpassade till. Den brist på passande livsmiljöer och mat som detta resulterar i anses vara en

av de huvudsakliga anledningarna till den drastiska minskningen av antalet insekter. Det konventionella jordbrukets ofta smala variation av grödor och växter, samt användandet av kemiska bekämpningsmedel är en annan faktor som hotar bina. Även klimatförändringar har visats påverka många insektsarter negativt, och utgör en tredje anledning till att de vilda pollinatörerna är hotade.

Att pollinatörerna kraftigt minskar kan få allvarliga konsekvenser för vår framtid, eftersom vi är beroende av ekosystemtjänsten pollinering. Nästan 90 procent av alla blomväxter pollineras av djur, vilket oftast betyder bin och andra insekter, och ungefär en tredjedel av den mat vi människor äter är pollinerad av dem (Naturvårdsverket, 2019a). Bina spelar därför en viktig roll både i vår matproduktion, och i att upprätthålla en biologisk mångfald. Det behövs därför ett övergripande arbete för att gynna de vilda pollinatörerna, och kommunerna spelar en viktig roll i detta.

Humla och prästkrage, foto Per Bengtson

Naturskyddsföreningens arbete för att gynna pollinatörer

Naturskyddsföreningen har under många år arbetat med att gynna den biologiska mångfalden kopplad till ängsmarker.

Arbetet för att gynna pollinatörer inriktar sig specifikt på fyra områden:

Stötta ekologiskt jordbruk och naturbete. Det ekologiska jordbruket bidrar till fler bin, humlor och fjärilar än det konventionella. Det beror bland annat på att det ekologiska jordbruket skapar mer blommor och mångfald i landskapet, att giftiga bekämpningsmedel och konstgödsel är förbjudna och att betande djur gynnar artrikedomen.

Förbud av farliga bekämpningsmedel.

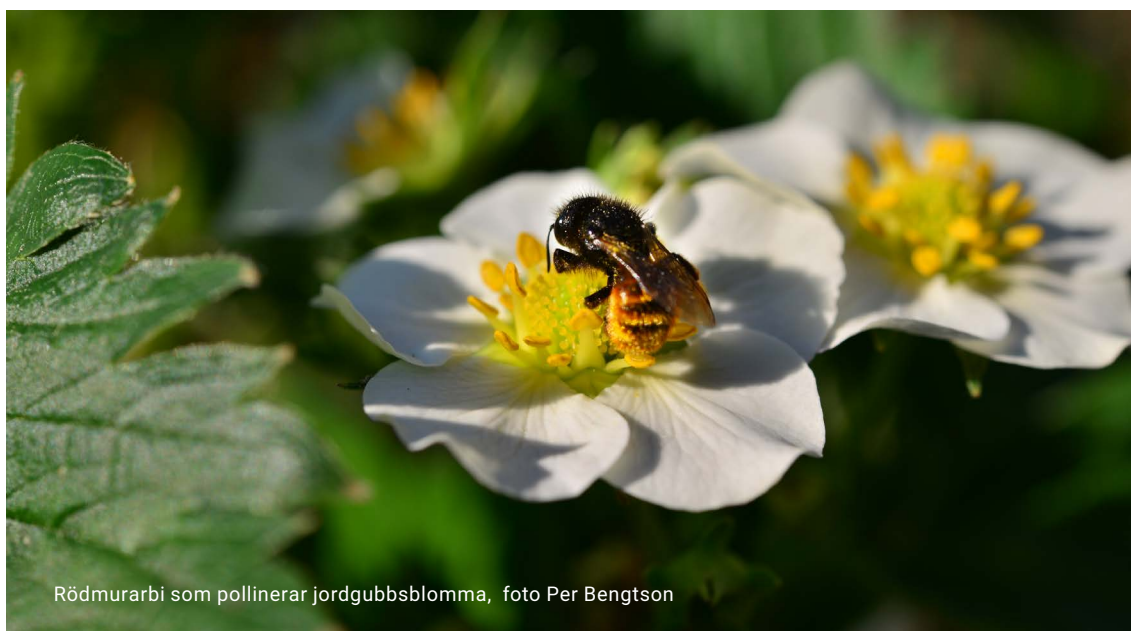
Användningen av giftiga bekämpningsmedel är en bidragande orsak till den dramatiska minskningen av insekter i världen. Vilda bin är i många fall ännu känsligare för gifter än honungsbin.

Omvandling av grönytor till blommande marker. Bristen på vilda blommor är en av de största orsakerna till att bin och andra pollinerande insekter minskar. Det

svenska vägnätet innehåller över 20 000 mil vägar och upptar en stor del av Sveriges yta. De har stor potential att bli blommande marker.

Stötta kommuner till att anta aktionsplaner för att gynna pollinatörer. Gräsytor, planteringar och vägkanter har stor potential att förvandlas till blommande marker. Aktionsplanen bör också sätta stopp för användning av kemiska bekämpningsmedel - samtidigt som ekologisk mat och naturbete gynnas i den offentliga upphandlingen.

Inom kampanjen *Operation: Rädda bina* inspireras privatpersoner, företag, skolor och andra aktörer till räddningsinsatser som gynnar den biologiska mångfalden. Insatserna sker i samarbete med forskare vid bland annat Lunds universitet, som medverkar i utformningen av aktiviteterna, och använder resultaten i forskning. Projektet involverar många av Naturskyddsföreningens lokala kretsar som för dialog med sina respektive kommuner, för att skapa lokal förändring i syfte att gynna pollinatörer. Det är inom ramen för detta arbetsmoment som denna rapport har utarbetats.

Rödmurarbi som pollinerar jordgubbsblomma, foto Per Bengtson

Metod: Enkätens upplägg och definitioner av begrepp

2

För att undersöka och belysa hur kommunernas arbete med att gynna pollinatörer fortskrider, utvecklade Naturskyddsföreningen en webbaserad enkät riktad till alla Sveriges kommuner. Syftet har varit att kartlägga hur långt kommunerna kommit i sitt arbete med att gynna pollinatörer, samt att uppmärksamma de kommuner som ligger i framkant i arbetet med att gynna pollinatörer, och som redan har kommit en bra bit på vägen. Det primära målet var i denna undersökning inte att ranka alla deltagande kommuner från högst till lägst poäng. Därför anges inte poängsumman för samtliga kommuner, utan bara för de tjugo bästa. Många kommuner ligger precis i startgroparna i dessa frågor, och vi vet att det i vissa kommuner är spännande, kreativa projekt på gång som är i ett för tidigt stadium för att ge utslag i enkäten. Fokus har istället i huvudsak legat på att kartlägga hur långt kommunerna kommit i sitt arbete med att gynna pollinatörer. Däremot vill vi gärna uppmärksamma de som ligger i framkant i arbetet med att gynna pollinatörer, och som redan har kommit en bra bit på vägen. Både för att uppmärksamma deras goda arbete, och för att andra kommuner ska kunna inspireras av dem.

I framtagandet av enkäten har flera kunniga personer från olika kommuner bidragit med värdefulla synpunkter för att frågorna ska vara relevanta och så heltäckande som möjligt. Appendix 1 redovisar vilka personer och kommuner som medverkat. Målet har varit att hålla denna enkätundersökning relativt kortfattad, men eftersom den ändå täcker ett flertal områden och rör både planering och praktiska åtgärder blev enkäten trots detta relativt omfattande (se Appendix 2 för enkäten i sin helhet).

Enkäten består av 3 delområden uppdelat på totalt 15 frågor. Det första området utgörs av fråga 1–4 och handlar om vilka planeringsunderlag som finns i kommunen.

Det andra området utgörs av fråga 5–11 och handlar om nuläget och påbörjade insatser. Det tredje och sista området utgörs av fråga 12–15 och handlar om vilka medel man har för att jobba med dessa frågor, och om man för en dialog med andra aktörer kring att gynna pollinatörer.

Utöver de specifika frågorna gavs även respondenterna möjlighet att lämna kommentarer på hela enkäten, och ofta i anslutning till frågorna.

Enkäten skickades ut till alla landets 290 kommuner i januari 2020. Två påminnelser gick ut via mejl och därefter ringde Naturskyddsföreningen de personer som ännu inte svarat för att få in så många svar som möjligt. Totalt besvarades enkäten av 212 kommuner, vilket motsvarar 73 procent. Några kommuner har uppgett att vissa frågor var svåra att besvara på grund av bristande underlag, och vissa kommuner har även haft svårt att tolka vissa av frågorna. När det har varit tydligt att frågan misstolkats har svaret exkluderats från analysen. Det gäller främst svar på fråga 10.

Ett system utvecklades som ger poäng för kommunernas insatser baserat på deras svar. Det maximala antalet poäng som kan uppnås är 57 poäng. De 20 kommuner som fått högst poäng presenteras i de övergripande resultaten. Där presenteras också vilka kommuner som ligger i topp inom sina respektive kommungrupper, baserat på SKR:s (Sveriges kommuner och regioner) kommungruppsindelning. Poängsättningen har sålunda baserats på kommunernas svar, och med utgångspunkt från att de lämnade uppgifterna är korrekta. Eventuella synpunkter på hur en viss kommun har svarat bör alltså riktas direkt till den berörda kommunen. Resultaten från enkäten analyseras även per delområde. Enkäten i sin helhet, samt hur frågorna är poängsatta, finns i appendix 2 och 3.

Honungsbi på klöverblomma, foto Janis Litavnieks

Definitioner av begrepp

Vilda pollinatörer – Bin, humlor, blomflugor, skalbaggar, fjärilar etc.

Biologiska värden – Värden som gynnar biologisk mångfald, inklusive ekosystemtjänster som kopplar till sådana värden.

Ekosystemtjänster – Alla produkter och tjänster som naturens ekosystem ger människan och som bidrar till vår välfärd och livskvalitet. Pollinering är ett viktigt exempel. Ungefär en tredjedel av den mat vi människor äter är pollinerad av vildbin och andra insekter.

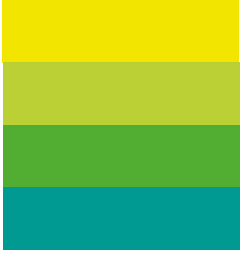
Policy – Riktlinjer för att guida beslut till att uppnå önskade resultat. En skogspolicy är en eller flera riktlinjer för hur skogen ska skötas och vilka mål som ska uppnås med skötseln.

Handlings- eller åtgärdsprogram – Ett dokument som tydligare beskriver hur, när och vem som ska utföra åtgärder för ett visst syfte. Ofta politiskt antaget.

Grön infrastruktur – Ett nätverk av livsmiljöer och naturområden som utformas, används och bevaras på ett sätt så att biologisk mångfald ges förutsättningar att bevaras, och viktiga ekosystemtjänster främjas i hela landskapet.

Slätter – Slätterängar är en av våra mest artrika miljöer och en viktig livsmiljö för pollinatörer. Slätter avser i denna enkät slätter med uppsamling. Detta eftersom kvarlämnat material gödslar jorden, och missgynnar tillväxten av örter men gynnar gräsarter.

LONA – Lokala Naturvårdssatsningen, bidrag för att främja kommunernas naturvårdsarbete. 2020–2022 finns medel avsatta för projekt som gynnar vilda pollinatörer.

Resultat

3

Flera kommuner har kommit långt i sitt arbete med att gynna pollinatörer, medan andra är precis i startgroparna i att utforma mål, ställa om gräsytor till äng, och lyfta frågor om pollinatörer på den politiska dagordningen och till kommunens invånare. I Tabell 1 visas de 20 kommuner som idag kommit längst i arbetet med att gynna pollinatörer.

Resultatet visar att Helsingborg har landets mest ambitiösa arbete för att gynna pollinatörer, med hela 51 poäng av maximalt 57 (se tabell 1). De har angett att de påbörjat eller redan genomfört nästan alla de insatser som enkäten mäter, att de har politiskt antagna mål och handlingsplaner för att jobba med dessa frågor, en budget för att genomföra insatser, och samverkan med flera aktörer samt riktad information till kommuninvånare. Göteborgs Stad kommer med 42 poäng på en andraplats för sitt omfattande arbete. Motala och Lomma ligger med sina 41 poäng på delad tredjeplats.

Förutsättningarna för att gynna pollinatörer skiljer sig åt mellan olika kommuner. Till ytan stora glesbygds-kommuner med få invånare kan ha svårare att nå höga poäng i frågor som exempelvis handlar om inventering och kartläggning, eftersom de har en större areal att förvalta men mindre resurser för att jobba med dessa frågor. I ett par mindre kommuner har man exempelvis kommenterat att man helt saknar en kommunekolog eller person med motsvarande roll. Många av kommunerna som erhåller en hög rankning är större städer eller pendlingskommuner nära större städer, vilka generellt har goda ekonomiska förutsättningar. Det finns dock undantag som exempelvis Nybro och Leksands kommun, vilka hamnar högt upp på listan, trots att de är mindre kommuner jämfört med flera av de andra kommunerna i topp.

Poäng	Kommun	Placering
51	Helsingborgs stad	1
42	Göteborgs stad	2
41	Motala kommun	3
41	Lomma kommun	3
38	Nybro kommun	5
38	Sollentuna kommun	5
37	Borlänge kommun	7
37	Linköpings kommun	7
36	Leksands kommun	9
35	Järfälla kommun	10
35	Lidingö stad	10
35	Södertälje kommun	10
34	Jönköping kommun	13
34	Växjö kommun	13
34	Upplands Väsby kommun	13
32	Gävle kommun	16
32	Huddinge kommun	16
31	Haninge kommun	18
31	Malmö stad	18
30	Katrineholms kommun	20

Tabell 1. Rankning av kommunernas arbete för att gynna pollinatörer

Kommentar: kommuner som har samma poäng hamnar på samma placering i tabellen.

Grupp	1:a plats	2:a plats	3:e plats
Storstäder*	Göteborgs stad	Malmö stad	Stockholms stad
Pendlingskommun nära storstad	Lomma kommun	Sollentuna kommun	Järfälla kommun Lidingö stad
Större stad	Helsingborgs stad	Borlänge kommun Linköpings kommun	Södertälje kommun
Pendlingskommun nära större stad	Tierps kommun	Kumla kommun	Säters kommun
Lågpendlingskommun nära större stad	Motala kommun	Finspångs kommun	Flens kommun
Mindre stad/tätort	Katrineholms kommun	Kristianstads kommun	Skövde kommun
Pendlingskommun nära mindre stad/tätort	Nybro kommun	Olofströms kommun	Skara kommun
Landsbygdskommun	Vetlanda kommun	Mora kommun	Sunne kommun
Landsbygdskommun med besöksnäring	Leksands kommun	Båstads kommun	Strömstads kommun

* Kategorin innehåller bara dessa 3 kommuner.

Tabell 2. Rankning av kommunernas arbete med att gynna pollinatörer indelat i kommungrupp

För att nyansera analysen och korrigera för dessa skillnader i förutsättningar, genomfördes även en ranking uppdelad per kommungrupp (se tabell 2). Kommunerna är där kategoriserade efter SKR:s kommungruppsindelning, som består av grupperna Storstäder, Pendlingskommuner nära storstäder, Större städer, Pendlingskommuner nära större städer, Lågpendlingskommun nära större stad, Mindre stad/tätort, Pendlingskommun nära mindre stad/tätort, Landsbygdskommun samt Landsbygdskommun med besöksnäring (Sveriges kommuner och regioner, 2019). I denna gradering exkluderades poängen medvetet, till förmån för att endast visa den relativa placeringen mellan kommunerna.

Resultat per delområde

Planeringsunderlag

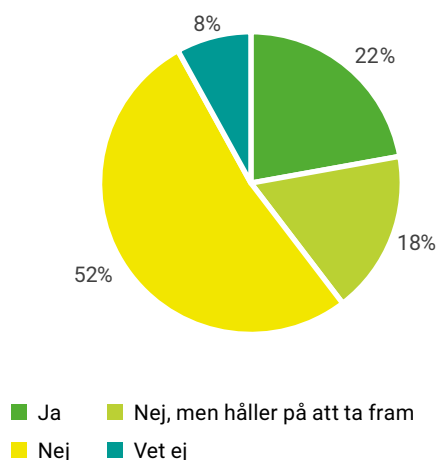
De inledande tre frågorna handlar om i vilken grad kommunen har politiskt antagna planerings- och policydokument för att arbeta med frågor om att gynna pollinatörer. De tre frågorna täcker planeringsunderlag på tre nivåer. Att ha (1) politiska mål skapar förutsättningar för att prioritera resurser till insatser som gynnar pollinatörer, och att planera för pollinatörers tillgång till sammanhängande livsmiljöer i stad och landsbygd. Om dessa politiska mål dessutom finns formulerade i (2) handlings- eller åtgärdsprogram där det också finns definierat när och vem som ska utföra arbetet och följa upp målsättningarna, ökar sanno-

likheten ytterligare för att kommunen genomför praktiska åtgärder för pollinatörer. Oavsett detta är det ett gott tecken och ett steg i rätt riktning att frågor om att gynna pollinatörer tas upp i (3) något av kommunens övriga dokument, även om det inte är politiskt antaget.

I detta delområde har 14 kommuner svarat "Ja" på alla frågor, vilket motsvarar cirka 7 procent. Södertälje kommun utmärker sig särskilt när det kommer till ambitiöst planeringsunderlag, då man har tagit fram en kommunal pollineringsplan som antogs av kommunstyrelsen i april 2020. Pollineringsplanen är en omfattande handlingsplan för att bevara och stärka den gröna infrastrukturen i hela staden. 48 kommuner, det vill säga cirka 23 procent, har istället svarat "Nej" på alla 3 frågor. Det är alltså 77 procent av de deltagande kommunerna som på något sätt hanterar frågor om att gynna vildbin och andra pollinatörer i kommunens dokument. För de 23 procent som ännu inte hanterar frågan över huvud taget är det extra viktigt att börja arbeta med dessa frågor, och börja integrera pollinatörer och biologisk mångfald tydligare i kommunens arbete.

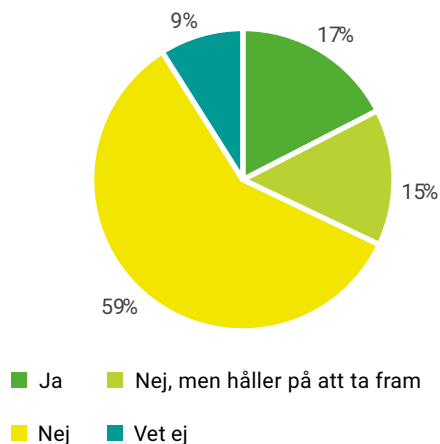
Fråga 1: Politiskt antagna mål

Figur 1. Finns mål, policy eller strategier om att gynna vildbin och andra pollinatörer i något eller flera av kommunens politiskt beslutade dokument?

Drygt hälften av alla kommuner saknar mål, policy eller strategier om att gynna vildbin och andra pollinatörer (se figur 1). Detta motsvarar 111 kommuner. Av dessa 111 är det dock 8 kommuner som svarat att de har handlings- eller åtgärdsprogram för att gynna pollinatörer. Hela 103 kommuner, eller 49 procent av kommunerna, saknar dock helt mål, strategier eller handlingsprogram om att gynna vildbin och andra pollinatörer. 22 procent av kommunerna har mål, policy eller strategier i något eller flera av kommunens politiskt beslutade dokument. Ytterligare 18 procent håller på att ta fram detta. I 40 procent av kommunerna som deltagit finns alltså detta, eller kommer snart att finnas. Under denna fråga fanns också möjligheten att bifoga ett dokument där dessa frågor behandlas. Av de dokument som bifogats så framgår att det är helt olika förvaltningar inom kommunerna som arbetar med dessa frågor. Det framgår av att kommunerna har bifogat övergripande naturvårdsplaner, grönpplaner och hållbarhetsprogram, men också skötselplaner för kommunala grönytor och dokument om skogsskötsel. Det är positivt att frågor om att gynna pollinatörer hantearas av flera förvaltningar. Av de svar som kommit in, och av kommentarer från kommuner, så går det dock också att utläsa att dessa frågor saknar en tydlig hemvist i många kommuner. Det finns en stor risk att detta leder till att frågan hamnar mellan stolarna, och att insatser för att gynna pollinatörer inte plockas upp av någon förvaltning. Därför är det extra viktigt att man i kommunen formulerar handlings- och åtgärdsprogram för att konkretisera arbetet och fastslå vem som har ansvaret att utföra och följa upp insatserna. Att 8 procent av kommunerna svarar att de inte känner till om det finns antagna mål, policy eller strategier, indikerar också att frågorna saknar en tydlig hemvist i dessa kommuner.

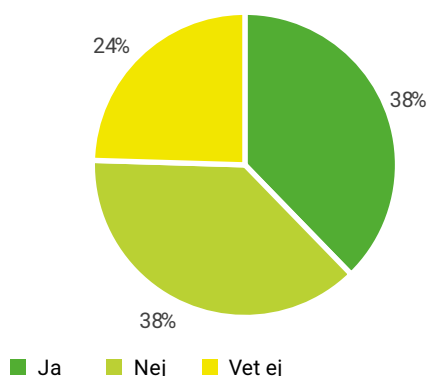
Fråga 2: Handlings- eller åtgärdsprogram

Figur 2. Finns handlings- eller åtgärdsprogram för att gynna vildbin och andra pollinatörer i något eller flera av kommunens politiskt beslutade dokument? *

Något färre kommuner befanns ha handlings- eller åtgärdsprogram för att gynna pollinatörer än som har policy eller måldokument (se figur 2), vilket är att vänta. 17 procent, vilket motsvarar 37 kommuner, svarar att de har politiskt antagna handlings- eller åtgärdsprogram för att gynna vildbin och andra pollinatörer. Även i detta fall skiljer sig typen av dokument åt, och omfattningen på åtgärder. Det spänner från geografiskt specifika projekt där man anlagt ängar i naturreservat, till övergripande pollineringsplaner. Vidare hänvisar flera av kommunerna till sin naturvårdsplan eller grönplan vilket indikerar att det inte finns någon separat policy för att gynna pollinatörer. Trots detta är det positivt att dessa 37 kommuner i någon form har fastställt handlings- och åtgärdsplaner för att gynna vildbin och andra pollinatörer. Det är också värt att nämna att det i mindre kommuner ibland är möjligt att arbeta med naturvårdsfrågor mer inofficiellt, och att vissa därför kan ha ambitiösa åtgärder för att gynna pollinatörer utan att det finns i politiskt antagna dokument. Det bör dock betonas att genom att fatta beslut om handlingsplaner på politisk nivå, ökar möjligheten att styra resurser till dessa insatser, vilket gör det till ett viktigt steg i sig.

Fråga 3: Övriga dokument

Figur 3. Behandlas frågor om hur kommunen kan gynna pollinatörer i något annat av kommunens dokument, som inte är politiskt antaget?

Den sista frågan i detta delområde syftar till att besvara om man i kommunen inkluderat frågor om att gynna pollinatörer i något annat av kommunens dokument. Här har betydligt fler kommuner svarat "Ja" (se figur 3). 38 procent, motsvarande 80 kommuner, har dokument där dessa frågor behandlas på något vis. Anmärkningsvärt är dock att väldigt många kommuner svarar "Vet ej" på denna fråga. Nästan en fjärdedel av alla kommuner som deltagit vet inte om dessa frågor behandlas i något av kommunens övriga dokument. Även när man plockar bort de kommuner som svarat att dessa frågor hanteras i policy eller handlingsplaner så är det fortfarande nästan 18 procent som svarat "Vet ej", och som alltså inte vet om man hanterar frågor om att gynna pollinatörer i något av kommunens dokument över huvud taget. Även detta kan tolkas som ett tecken på att frågor om att gynna pollinatörer inte har en tydlig hemvist i kommunerna. När enkäten först skickades ut så riktades den till kommunekolog, miljöstrateg eller motsvarande. I många kommuner är det också dessa personer som har besvarat enkäten. Ett flertal kommuner har dock kommenterat att enkäten snarare borde rikta sig till parkenheten eller stadsträdgårdsmästaren, efter-

som det är de som utför och har kontroll på de praktiska insatserna och skötsel av stadens grönytor. Det framstår som om kommunikationen mellan dessa instanser inte riktigt finns på plats, något som flera känner igen sig i. Den planerande och den verkställande enheten kanske därför inte alltid har kunskap om vad den andra gör. Det finns mycket att vinna på att hitta plattformar för denna kommunikation. Ofta finns engagemang och vilja hos personer inom båda enheterna, vilket skapar möjligheter för kreativa och omfattande insatser för att gynna pollinatörer.

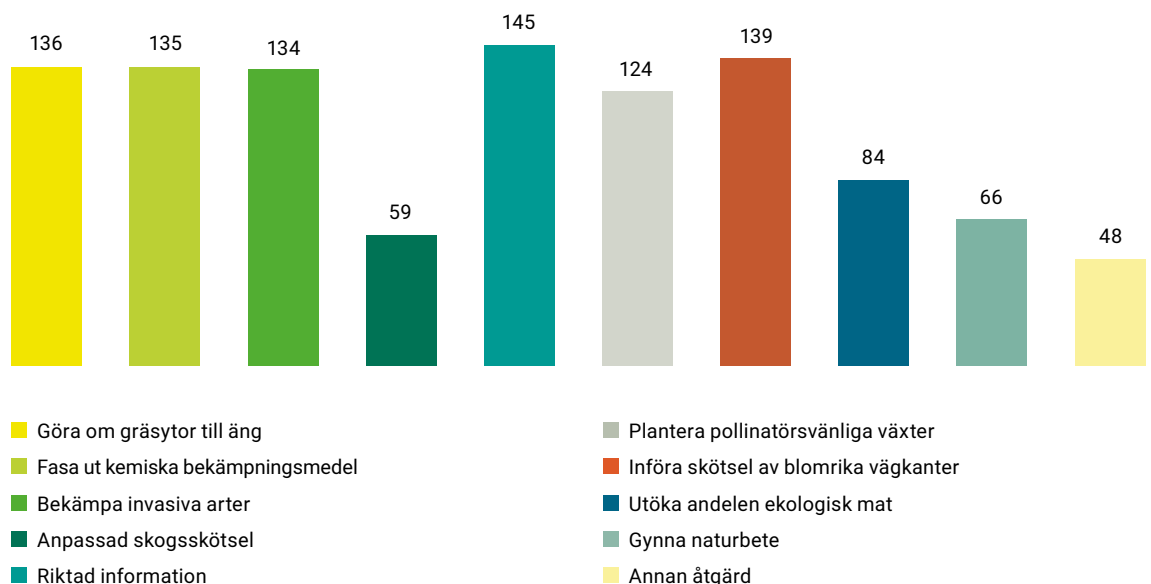
Pågående verksamhet

Det andra delområdet är brett, och handlar om nuläget och vilka insatser man redan börjat implementera i kommunen. Det täcker frågorna 4–11 i enkäten. Delområdet innefattar frågor om kartläggning av värdefulla livsmiljöer, att tillgodose en sam-

manhängande grönstruktur, och praktisk skötsel av mark i urbana och agrara miljöer. Generellt framkommer det från svaren att kommunerna har kommit väldigt olika långt i detta arbete. Vad gäller exempelvis skötsel av blommande vägkanter (fråga 4), svarar vissa kommuner att de avlagt sig det ansvaret och delegerat detta till Trafikverket, medan andra kommuner hänvisar till planer och samarbeten för att åstadkomma just detta. Samma tendens syns i fråga 9, där kommunerna tillfrågats om hurvida man stöttar lantbrukare till att införa ett mer pollinatörsvänligt jordbruk. Ett par kommuner har menat att de inte har rådighet över detta, medan andra har hänvisat till informationsinsatser och ekonomiskt stöd till lantbrukare för att gynna pollinatörer.

När det kommer till praktiska åtgärder för att gynna pollinatörer är många kommu-

Fråga 4: Påbörjade insatser

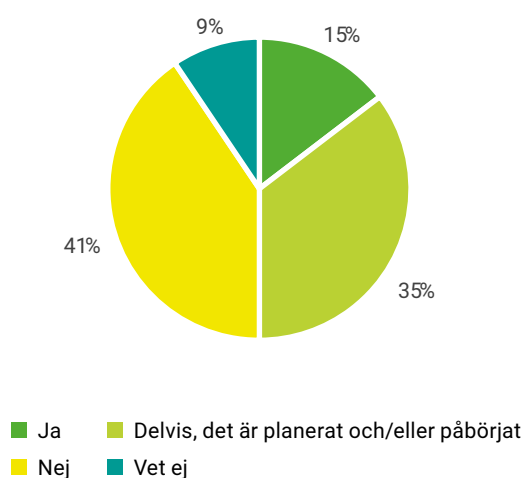

Figur 4. Vilken/vilka av dessa åtgärder för att gynna pollinatörer har kommunen redan börjat genomföra?

Kommentar: Med anpassad skogsskötsel menas att till exempel lämna blommande träd och buskar, samt lämna död ved i solbelysta lägen. Svartalernativet "riktad information" syftar på riktad information till kommuninvånare och/eller samverkan med andra aktörer.

ner på god väg (se figur 4). En klar majoritet har börjat genomföra ett flertal åtgärder för att gynna pollinatörer. Ungefär hälften av alla deltagande kommuner har börjat ställa om gräsmattor till äng och blommande mark och över hälften av kommunerna har också svarat att de börjat med fler än hälften av insatserna. 14 kommuner har svarat att de genomför alla de åtgärder som listats i frågan. Att bekämpa invasiva arter är den insats som flest kommuner gör idag. Ett par kommuner har kommenterat att syftet med detta inte främst varit att gynna pollinatörer, och gissningsvis gäller detta för fler kommuner eftersom flera av de som inte börjat med några andra åtgärder har insatser för att bekämpa invasiva arter. Men trots det så är det en åtgärd som gynnar pollinatörer, genom att ängsblommor och örter inte trängs undan utan får utrymme att växa upp och ge mat åt pollinatörer. Det är bara 59 kommuner, motsvarande cirka 14 procent, som angett att de arbetar för att införa skötsel för blommande vägar. Dessa områden utgör en stor outnyttjad potential, som ofta kan restaureras och skötas för att skapa viktiga livsmiljöer för pollinatörer.

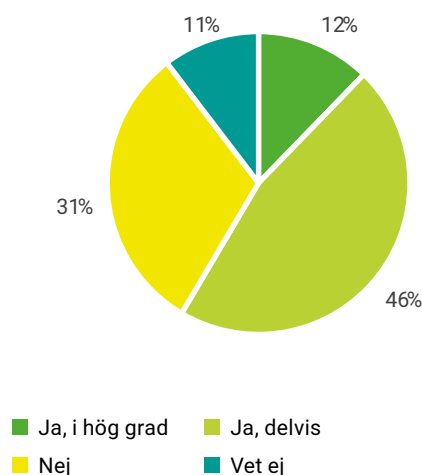
Fråga 5: Värdefulla livsmiljöer och bristområden

Figur 5. Har kommunen kartlagt värdefulla livsmiljöer och/eller bristområden för pollinatörer som finns inom kommunen?

Att kartlägga livsmiljöer och bristområden innebär att man får en bild av utgångsläget idag, vilket är en förutsättning för att bevara, restaurera och skapa lämpliga miljöer för pollinatörer. Det är också en strategi för att få reda på hur akut dessa åtgärder behövs. Bara 15 procent, vilket motsvarar 31 kommuner, har kartlagt värdefulla livsmiljöer och/eller bristområden för pollinatörer (se figur 5). Det är dock positivt att 35 procent är på gång i detta arbete, och antingen har planerat eller påbörjat insatser för inventering. Att 41 procent, det vill säga 86 kommuner, inte alls har planer på detta visar dock att kunskapen om situationen är låg i många kommuner. Inventering är ofta ett första steg för att kartlägga behov och därmed implementera rätt insatser på rätt platser, och fler kommuner behöver påbörja detta.

Fråga 6: Sammanhängande grön infrastruktur

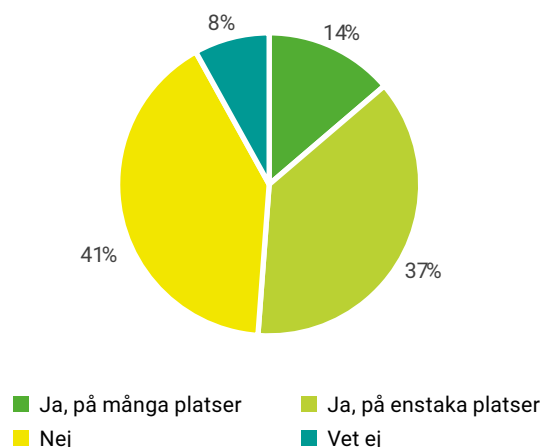

Figur 6. Planerar kommunen för pollinatörers tillgång till sammanhängande grön infrastruktur i anläggning och drift av nya områden? (t.ex. genom att planera för spridningskorridorer)

Grön infrastruktur, det vill säga spridningsvägar av grönområden och livsmiljöer, skapar förutsättningar för att biologisk mångfald bevaras och för ekosystemtjänster att främjas i hela land-

skapet. För vildbin och andra pollinatörer är en sammanhängande grön infrastruktur väsentlig för deras fortplantning och för att kunna färdas mellan olika typer av miljöer och blommor. Samtliga länsstyrelser har i uppdrag att ta fram regionala handlingsplaner för grön infrastruktur (Naturvårdsverket, 2019b), och i detta arbete spelar sedan kommunerna en viktig roll för hållbar stads- och landskapsplanering. Det är dock endast 12 procent, motsvarande 21 kommuner, som i hög grad planerar för pollinatörers tillgång till grön infrastruktur (se figur 6). Utifrån kommunernas svar går det att se att denna fråga till stor del hänger mycket ihop med föregående fråga. Av de 31 kommuner som på fråga 5 svarat att de har kartlagt värdefulla livsmiljöer och bristområden för pollinatörer, så har också i princip alla svarat på denna fråga att de i hög grad eller delvis planerar för pollinatörers tillgång till grön infrastruktur. Att inventera och kartlägga verkar därför hänga ihop med att planera för och bevara grön infrastruktur. I denna fråga har kommunerna också kunnat utveckla hur detta tillgodoses. Där framgår det att flera kommuner har eller håller på att ta fram styrdokument för grön infrastruktur, och många skriver att denna aspekt alltid finns med när man ska fastställa detaljplaner. Andra skriver att de jobbar för att anlägga nya ängar och grönområden på strategiska platser för att knyta ihop redan befintliga grönytor i staden. Vissa skriver också att de gjort spridningsanalyser och kartlagt spridningskorridorer i översiktsplaner.

Fråga 7: Slätter av ängar

Figur 7. Arbetar kommunen aktivt med slätter av ängar i kommunen? (I naturvårdssyfte med uppsamling)

Kommentar: 211 svar. Detta var inte en obligatorisk fråga.

Slätterängar är en av de absolut mest artrika miljöer vi har. Det är därför nyckelområden för både pollinatörer och för bevarandet av biologisk mångfald i stort. Men arealen ängsmark i Sverige utgör idag bara enstaka promille av den areal som fanns före jordbrukets industrialisering (Lennartsson, Westin, 2019). På grund av detta så har denna fråga inkluderats i enkäten, där uppsamling också varit ett krav för att det ska räknas som slätter, eftersom ängsblommor trivs bäst i näringsfattig jord, och lätt trängs ut av andra arter om jorden göds av att det slagna gräset ligger kvar. Analysen visar att 13 procent, motsvarande 29 kommuner, arbetar aktivt med slätter på många platser i kommunerna (se figur 7). Ytterligare 37 procent, eller 79 kommuner, gör detta på enstaka platser. Det här är en åtgärd som de flesta kommuner skulle kunna göra med ganska små medel. Att omvandla gräsytor som idag klipps regelbundet till blommande marker kräver kunskap och omprioritering, men på sikt behöver det inte kräva mycket mer resurser. Det är också en mycket viktig insats för pollinatörer och biologisk mångfald, och i flera kommuner samarbetar man med kunniga föreningar, företag eller privatpersoner för att bedriva skötseln.

Fråga 8:

Areal slåttermark

Som en följdfråga till föregående frågade vi också hur många hektar ängsmark kommunerna aktivt upprätthåller med slåtter. Förutsättningarna för detta skiljer sig mycket åt mellan kommunerna, vilket också märks på de svar som kommit in. Ett flertal kommuner har ingen sådan mark alls, medan Arvika har den största arealen slåttermark med totalt 120 hektar (se tabell 3). Många kommuner har dock svarat att de har noll hektar slåttermark, vilket visserligen kan stämma i flera fall, men också skulle kunna tyda på att de inte vet svaret. Att kommunerna kan ha något olika definitioner av slåttermark utgör också en viss osäkerhet i resultatet på denna fråga.

Kommun	Hektar
Arvika kommun	120
Jönköping kommun	83
Örebro kommun	61,35
Skinnskattebergs kommun	58,5
Helsingborgs stad	51

Tabell 3. De 5 kommuner med högst areal slåttermark

Det här innebär stora ytor av viktiga livsmiljöer för pollinatörer, och är ett mycket bra och övergripande sätt att gynna dem i kommunen. Av kommentarer som kommit in i anslutning till denna fråga så framgår det att vissa kommuner tycker det är svårt att hitta kostnadseffektiva sätt att anlägga och upprätthålla stora arealer ängsmark. En kommun, som planerar att öka arealen slåtteräng i kommunen, kommenterar i sitt enkätsvar att det varit svårt att hitta en entreprenör som kan utföra slåtter på stora ytor till en överkomlig kostnad. En annan kommun skriver att det varit

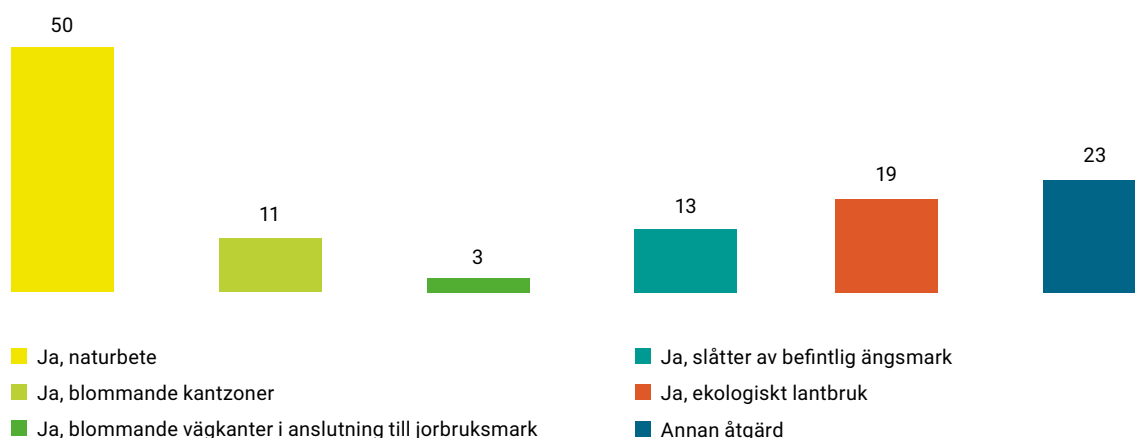
svårt att hitta entreprenörer som kan utföra skötseln, men att det trots allt varit möjligt att anlita aktörer som är specialiserade på lieslåtter. Jönköpings kommun, som ligger i framkant i denna fråga, har experimenterat med olika metoder för att utöka arealen slåttermark i kommunen. De påpekar, att man ska ha tålamod att testa sig fram för att hitta metoder lämpade för olika platser. Den stora arealen ängsmark de hävdar är enligt dem både ett bra sätt att hålla marker öppna, och samtidigt gynna biologisk mångfald, men det har också inneburit lägre kostnader för skötseln på sikt. Kommunen har också fått allt mer positiv återkoppling från kommuninvånare, som efterfrågar att fler gräsytor i kommunen ska klippas mer sällan, för att öka blomrikedomen.

Kommentar: Detta var inte en obligatorisk fråga och det fanns inget svarsalternativ som var *"ingen åtgärd"*. Det riskerar att ge ett något missvisande resultat.

Dock har en klar majoritet svarat på övriga frågor som inte var obligatoriska, så man kan anta att de flesta som valt att inte svara på frågan inte gör någon av de listade insatserna.

Ett förändrat jordbrukslandskap är en av de främsta anledningarna till att de vilda bina hotas. Allt eftersom åkermarkerna blir större, slåttermarkerna färre och variationen mindre så försvinner viktiga livsmiljöer för pollinatörer. Småbrutna landskap med mer variation, det vill säga där åkrarna är mindre till ytan och blandas med åkerkanter, gräsmarker, betesmarker och skogsdungar, är mer gynnsamma för en mångfald av vilda bin (Goulson et al., 2008, Persson 2011). I frågan gav vi några förslag till åtgärder men det fanns också möjlighet att utveckla listan med andra insatser (se figur 8). Många kommuner har valt att inte svara på frågan, och kan då antas inte göra något för att underlätta för införandet av

Fråga 9: Pollinatörsvänligt lantbruk

Figur 8. Arbetar kommunen för att stötta lantbrukare till att införa någon/några av dessa åtgärder?

ett mer pollinatörsvänligt jordbruk, vilket är nedslående. Av de som svarat "annan åtgärd" och utvecklat sina svar så är det ett par kommuner som skriver att de arrenderar ut mark för naturbete eller hållbart jordbruk. Ett par andra skriver att de samverkar med lantbrukare för att söka LONA-bidrag för hållbar markanvändning, eller att de har en naturvårdsfond ur vilken allmänheten kan söka bidrag för projekt som gynnar ett hållbart jordbruk.

Fråga 10: Ekologisk mat

Ekologisk jordbruksproduktion är mer gynnsamt för pollinatörer och biologisk mångfald i stort jämfört med konventionella jordbruksmetoder, och att servera ekologisk mat i de kommunala verksamheterna är därför en insats för att gynna pollinatörer. Kommunerna ombads därför ange hur stor andel av den mat som serverades inom den kommunala verksamheten som var ekologisk. Denna fråga visade sig svår att besvara för många kommuner. Många har lämnat kommentarer att de alls inte vet, eller att svaret är en uppskattning. I den här sammanställningen har därför alla svar som var 0 procent plockats bort ur resultaten,

eftersom det är osannolikt att kommunen inte har någon som helst ekologisk mat i den kommunala verksamheten. Det betyder snarare att de inte vet. Där kommunen kommenterat att de inte vet utan bara gissat har svaret också plockats bort. Resultatet presenteras i tabell 4.

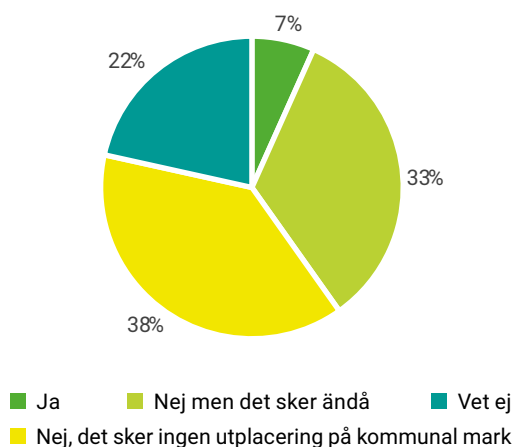
Kommun	Andel ekologisk mat
Lunds kommun	83 %
Vellinge kommun	78 %
Södertälje kommun	67 %
Örebro kommun	66 %
Gnesta kommun	54 %

Tabell 4. De fem kommuner med högst andel ekologisk mat i de kommunala verksamheterna.

Kommentar: Vissa kommuner har angett sitt svar i andel ekologisk mat mätt i kronor, andra mätt i kg, så svaren är inte helt jämförbara. Men för de flesta kommuner är detta ett nyckeltal som mäts i andel av inköpskostnad. Lund, Södertälje, Örebro och Gnesta har angett andel mätt i kronor. Vellinge kommun mäter det dock i vikt.

En klar majoritet av kommunerna har dock en betydligt lägre andel ekologisk mat i de kommunala verksamheterna än dessa 5 i topp. Medelvärdet på alla svar, borträknat de som svarat 0 procent, hamnar på 32 procent. I den nationella livsmedelsstrategin finns målet att 60 procent av livsmedlen i offentlig sektor ska vara ekologiskt till 2030 (Upphandlingsmyndigheten, 2020). Dit är det alltså en bra bit kvar. Flera kommuner lämnade också kommentarer på att denna fråga inte hängde ihop med resten av enkäten, och att de därför hade svårt att hitta svar på frågan, vilket är ett intressant resultat i sig. Användandet av bekämpningsmedel i konventionellt jordbruk är en anledning till en minskad artrikedom bland både växter och pollinatörer. Senaste åren har flera larmrapporter kommit om att antalet insekter och fåglar minskar kraftigt i jordbrukslandskapet. Samtidigt vet vi att ekologiska lantbruk har 30 procent fler arter än konventionellt jordbruk (SLU, 2014). Drygt en femtedel av jordbruksmarken i Sverige odlas idag ekologiskt. Att ett flertal kommuner ansåg att denna fråga inte hängde ihop med resten handlar naturligtvis till stor del om att frågor om upphandling och mat i kommunal verksamhet och frågor om parkskötsel och naturvård hanteras av olika förvaltningar. Men det belyser också ett potentiellt hinder för att få ett helhetsgrepp kring frågor om att gynna pollinatörer. Andelen ekologisk mat som kommunerna serverar påverkar hur stor andel av Sveriges jordbruk som är ekologiskt i stort. Och hur vi brukar marken är nära förknippat med hur pollinatörer mår och fortlever. Bristande kommunikation mellan kommunens förvaltningar gör att potentiella samarbeten kring dessa frågor har svårare att växa fram, och en ökad kommunikation och samverkan mellan kommunernas olika förvaltningar är därför viktigt för att få till ett helhetsgrepp kring att gynna pollinatörer och biologisk mångfald.

Fråga 11: Policy för utsättning av tambin

Figur 9. Har kommunen någon policy kring utsättning av honungsbin på kommunal mark?

Kommentar: 209 svar. Denna fråga var inte obligatorisk och inte heller poänggivande.

Det finns en potentiell konkurrensrisk mellan vilda pollinatörer och tambin, eftersom de äter av samma mat som det ofta är brist på. Kommunerna tillfrågades därför om hurvida de har en policy för utsättandet av honungsbin. Eftersom alla bin äter pollen och nektar så kan vildbin få ytterligare svårigheter att hitta mat om honungsbin blir för många i närheten av viktiga livsmiljöer för vildbin (Herbertsson et al., 2016). Av denna anledning kan det vara klokt att vara medveten om var, och hur många bikupor som placeras ut. Det finns också en art av honungsbi i Sverige, medan det finns 270 arter av vildbin. Den stora variationen av vilda pollinatörer gör dem mer resilienta mot sjukdomar och klimatförändringar, samtidigt som artrikedomen hos vildbin också bidrar till en mångfald av växter.

22 procent, vilket motsvarar 45 kommuner, svarar att de inte vet om de har en policy kring utsättning av bikupor på kommunal mark (se figur 9). Det framgick också av kommentarer på denna fråga att många kommuner är osäkra på hur de ska förhålla sig till utplacering av honungsbin, och ett flertal kommuner efterfrågade mer infor-

mation om detta. Ett par kommuner skriver att de i utplaceringen alltid tar hänsyn till att inte ha för hög täthet av bikupor inom olika områden. Andra skriver att biodlare som vill placera ut honungsbin måste vara medlemmar i den lokala biodlarföreningen som följer Sveriges biodlares riksförbunds krav. I Helsingborg har man bland annat en riktlinje om att inte sätta ut honungsbin inom tre km från värdekärnor för vilda bin, för att minska konkurrensen om mat. Just bristen på blommor och nektar är det främsta potentiella problemet, så om kommunen arbetar för att öka blommande mark minskar också denna risk.

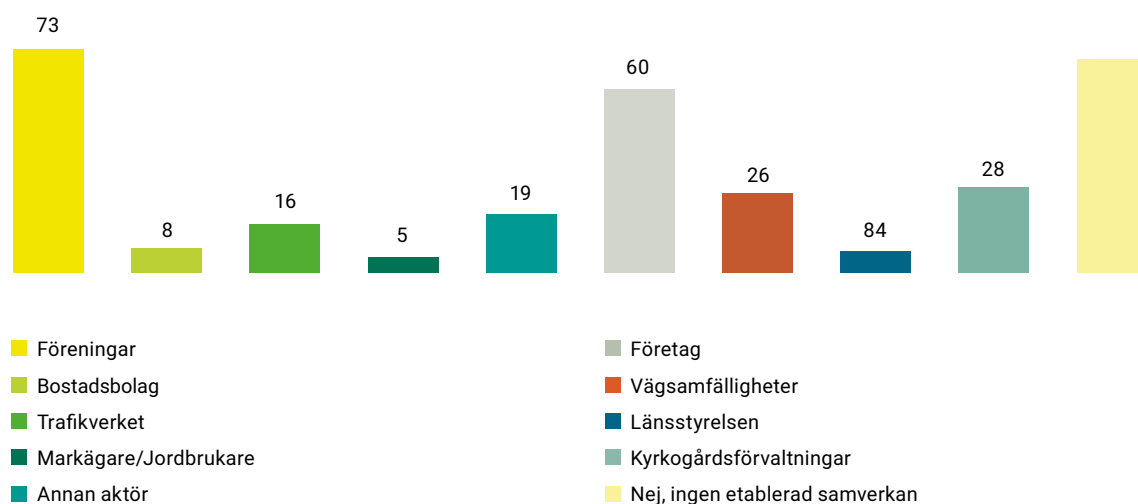
Medel och dialog med andra aktörer

Det tredje delområdet handlar om huruvida kommunen samverkar med andra aktörer för att gynna pollinatörer, och om man har en budget för att jobba med dessa frågor. Delområdet täcker frågorna 12–15. Att samverka med andra aktörer kan skapa möjligheter för att öka både antalet och storleken på insatser man har möjlighet att genomföra. Det kan också leda till nya möjligheter och kunskaper om hur och var man kan gynna pollinatörer i kommunen. Samtidigt så leder det till att informera andra aktörer

i kommunen om behovet av att gynna pollinatörer. Det finns därför mycket att vinna på att etablera en dialog med flera av dessa aktörer. Idag är detta inte särskilt vanligt i kommunerna. Ingen kommun anger att de har samverkan med alla de aktörer som specifikt efterfrågats i undersökningen. Göteborg stad och Borlänge kommun utmärker sig dock, och anger båda att de har en etablerad samverkan med majoriteten av de listade aktörerna. Även när det gäller skolor och förskolor är det en ganska låg andel som har en etablerad samverkan.

Beträffande avsättande av finansiella medel för att arbeta med att gynna pollinatörer visar svaren att detta sker i större utsträckning, i synnerhet med avseende på frågan som rör ansökningar av så kallade LONA-bidrag för naturvårdsinsatser. Enkäten skickades ut strax innan ansökningstiden för LONA-pollinering under våren 2020 stängde, och det gick därför inte att avgöra hur många kommuner som fått sin ansökan beviljad när analysen utfördes. Ett par mindre kommuner kommenterar att det är ett hinder att ansökningstiden för LONA är för kort. De hinner inte mobilisera resurser under ansökningstiden, vilket kan påverka om projekt sker över huvud taget.

Fråga 12: Samverkan med andra aktörer

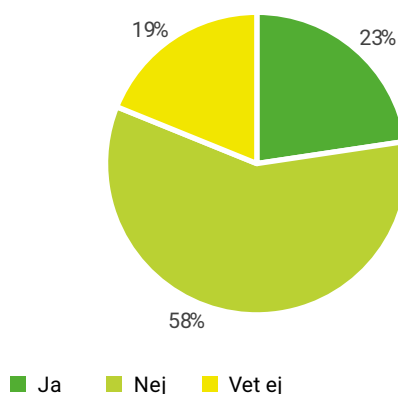

Figur 10. Har kommunen en etablerad samverkan med någon/några av dessa aktörer kring pollinatörer och hur pollinatörers förutsättningar i kommunen kan gynnas?

Kommentar: Antalet kommuner som valt "föreningar" kan vara något högre än vad som egentligen är fallet. Frågan var obligatorisk och det sista alternativet "Nej ingen etablerad samverkan" fanns inte med från början utan tillkom eftersom flera kommuner kommenterade att det saknades.

Det är få kommuner som har en etablerad samverkan med andra aktörer kring pollinatörer och hur pollinatörers förutsättningar i kommunen kan förbättras. 73 kommuner, det vill säga 34 procent, har en etablerad samverkan med någon eller flera föreningar (se figur 10), och denna siffra är förmodligen något överskattad (se kommentar till figuren). Kommuner som inte har en dialog med ideella organisationer går miste om den värdefulla information som dessa organisationer kan bistå med. Att samarbeta med andra aktörer är också ett bra sätt för kommunen att få hjälp av engagerade och kunniga kommuninvånare eller föreningar med kunskap och insatser för att gynna pollinatörer. När det gäller samverkan med företag, vägsamfälligheter eller kyrkogårdsförvaltningar så står det ännu sämre till. Här är det bara ett par procent av kommunerna som har en etablerad samverkan. Vägkanter och kyrkogårdar utgör stora gröna ytor, och på många platser kan man med ganska små medel ändra skötseln på dessa platser för att gynna pollinatörer. I många fall är det upp till Trafikverket att se över hur pollinatörer kan gynnas i planering, anläggning och förvaltning av infrastrukturen, men det finns mycket som kommuner kan göra redan nu för att ändra skötseln vid mindre vägar som kommunen har rådighet över, samt möjlighet att ge incitament och stöd för kommuninvånare att ändra skötseln vid enskilda vägar. De kommuner som skrivit att de samverkar med annan aktör har bland annat angett att detta är med golfklubbar, kommuninvånare, andra kommuner och energibolag om kraftledningsgator.

Fråga 13: Samverkan med skolor/förskolor

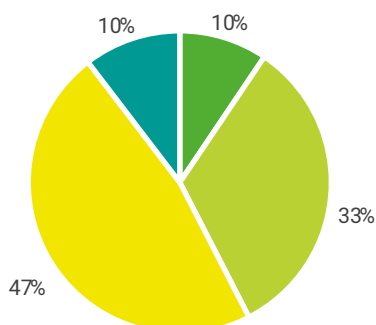

Figur 11. Har kommunen en etablerad samverkan med skolor /förskolor i arbetet att gynna pollinatörer?

Kommentar: I enkäten var "Ja" uppdelat i svarsalternativen "Ja, flera" och "Ja, enstaka". I sammanställningen slogs dessa svarsalternativ ihop eftersom det var en oklar definition och kommuner kan ha tolkat svarsalternativen olika. "Ja" inkluderar här alltså både om kommunen har samverkan med en enskild skola/förskola, eller en mer övergripande samverkan med flera skolor/förskolor.

Skolans roll är viktig för att lyfta kunskapen om biologisk mångfald och grundlägga förståelsen om betydelsen av pollinatörer och andra ekosystemtjänster. Att 23 procent, vilket motsvarar 48 kommuner, anger att de har en etablerad samverkan med skolor/förskolor i arbetet att gynna pollinatörer (se figur 11), men majoriteten, 124 kommuner, anger att de inte har någon etablerad samverkan med skolor/förskolor. Det är också ganska många, 40 kommuner, som inte vet om det finns någon sådan samverkan. Som exempel på hur denna samverkan kan se ut så har man i ett par kommuner inkluderat elever i byggandet av vildbihotell, anläggandet av ängar och inventeringar i kommunens grönområden. Man har också inkluderat pollinatörer, ekosystemtjänster och biologisk mångfald i undervisningen, och sedan låtit eleverna sprida kunskapen vidare till övriga kommuninvånare på olika evenemang i kommunen.

Fråga 14: Avsatta medel

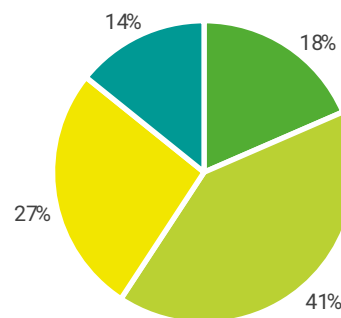
■ Ja, egen budget   ■ Ja, inryms i andra budgetar
■ Nej   ■ Vet ej

Figur 12. Har kommunen avsatta medel för att jobba med frågor som gynnar pollinatörer?

Att avsätta medel för att finansiera arbetet med att gynna pollinatörer är en förutsättning för att kunna genomföra åtgärder som inventering och restaurering. 43 procent av kommunerna har en budget för att jobba med frågor om att gynna pollinatörer (se figur 12), vilket motsvarar 90 kommuner. Mer än hälften av kommunerna saknar dock en specifik budget för att hantera dessa frågor, varken separat eller inrymt i andra budgetar. Förutsättningarna för att budgetera för detta skiljer sig förstås åt mellan olika kommuner, och ett alternativ kan vara att söka externa bidrag. En kommun skriver:

"Som en liten landsbygdskommun är det inte så lätt att arbeta med dessa frågor, de trängs tillsammans med allt annat som har med våtmarker, vattendirektivet, gamla träd, att inventera naturvärden inför detaljplaner e.t.c. att göra. Men vi tror att LONA-pollinering kommer att göra att frågan kommer upp till ytan mer och vi märker att vi alla kommuner i vårt län gärna vill arbeta mer med detta. Det krävs ett samarbete mellan kommunekolog och gata/park - samt en budget förstås."

Fråga 15: Externt projektstöd

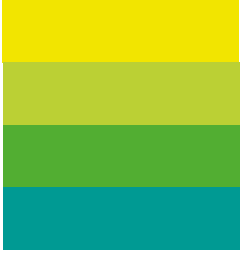

■ Ja, har sökt   ■ Ja, planerar att söka
■ Nej   ■ Vet ej

Figur 13. Har kommunen sökt, eller planerar att söka, stöd för projekt som gynnar pollinatörer? Exempelvis det särskilda stödet för pollineringsprojekt inom Lokala Naturvårdssatsningen (LONA).

Kommentar: 211 svar. Ej obligatorisk fråga.

Att söka resurser externt kan vara ett bra sätt att finansiera projekt och börja arbeta för att gynna pollinatörer, även om kommunen inte har avsatta medel för det. Flertalet kommuner antingen planerar att söka, eller har redan sökt projektstöd som gynnar pollinatörer (se figur 13). 18 procent, det vill säga 39 kommuner, har redan sökt, och ytterligare 41 procent, motsvarande 86 kommuner, planerar att söka ekonomiskt stöd för projekt som gynnar pollinatörer. Sedan 2020 kan kommuner söka stöd för projekt som gynnar pollinatörer inom ramen för Naturvårdsverkets Lokala Naturvårdssatsning, LONA. Både möjligheten till att söka denna typ av bidrag, och att så många kommuner tar del av den möjligheten, är mycket positivt. Det är en bra möjlighet för att få hjälp med finansieringen till projekt för att exempelvis restaurera, inventera och sprida kunskap.

Diskussion

4

Resultaten från undersökningen visar hur Sveriges kommuner arbetar för att gynna pollinatörer. Rapporten har även belyst vilka åtgärder som prioriteras i det kommunala arbetet, och var det finns utrymme för ytterligare åtgärder för att gynna pollinatörer och bevara den biologiska mångfalden. Analysen beskriver också hur arbetet kring att gynna pollinatörer skiljer sig åt mellan de olika kommunerna, vilka strukturer och processer som fungerar väl, och även var en del utmaningar föreligger.

Förutsättningarna för att bedriva ett aktivt arbete för att gynna pollinatörer ser olika ut i landets kommuner, bland annat på grund av folkmängd, skatteunderlag och geografiska förhållanden. En kommun med en stor areal och litet invånarantal, och därmed lägre budget, har andra förutsättningar än exempelvis kommuner i storstadsområden där förhållandena ofta är de motsatta. Mycket handlar även om ambitionsnivå, prioriteringar och politisk vilja. Landets kommuner har en hög grad av självstyre när det gäller såväl den egna ekonomin (egen beskattningsrätt) och vilka verksamheter som man satsar på. Förhoppningen är att rapporten ska illustrera vad som idag fungerar bra i arbetet med att gynna pollinatörer samt uppmärksamma bristområden och behovet av ökade resurser.

Resultatet från analysen pekar på att förändring är på gång, och att frågorna plockas upp av allt fler kommuner. Även om det är relativt få kommuner som har aktionsplaner eller policys för hur man ska gynna pollinatörer på plats, anger flera kommuner att de är igång med arbetet med att ta fram dessa. På lokal nivå handlar det i stor utsträckning om att genomföra konkreta åtgärder och inte enbart om planering, men politiskt antagna dokument innebär en viktig kommunalpolitisk förankring, och vägledning till förvaltningarna. Detta kan vara av stor betydelse för det praktiska resultatet ute i kommunerna.

Många kommuner vidtar idag specifi-

ka insatser för att gynna pollinatörer. Att hela 64 procent av kommunerna har börjat ställa om gräsytor till blommande mark är mycket positivt, och visar på att pollinatörer och biologisk mångfald ges större utrymme i kommunernas arbete. Även när det gäller att plantera pollinatorsvänliga växter, samt fasa ut användandet av kemiska bekämpningsmedel, har ca 64 procent av kommunerna angett att de genomför dessa åtgärder i kommunen. Vad gäller invasiva arter har hela 68 procent svarat att de genomför åtgärder för att bekämpa dessa. Det innebär att ängsflora och andra viktiga växter för pollinatörer inte trängs ut, utan ges möjlighet att tillväxa. Det är också positivt att många kommuner sökt externt stöd för projekt som gynnar pollinatörer. Över hälften av kommunerna anger att de sökt, eller planerar att söka medel för exempelvis LONA-projekt som syftar till att gynna pollinatörer och pollinering.

Helsingborgs kommun, som i hög grad inkluderar frågor om att gynna pollinatörer, i både planering och praktiska åtgärder, har kommit mycket långt i detta arbete. Även Nybro kommun samt Leksands kommun har ett starkt resultat (plats 5 och 8 bland Sveriges kommuner) och visar att det inte bara är storstads- eller pendlingskommunerna intill större städer som har möjlighet att aktivt arbeta med att gynna pollinatörer.

Tyvärr finns det mot bakgrund av enkätens resultat också anledning att vara oroad. Hälften av kommunerna har svarat att de antingen inte alls börjat, eller inte vet om de har kartlagt värdefulla livsmiljöer och bristområden för pollinatörer i kommunen. Frågan är då på vilket underlag dessa kommuner baserar sina åtgärder och beslut. Utan kunskap om vilka värden som finns i naturen finns inte tillräckligt underlag för att fatta bra beslut om skydd och skötsel av naturen, exempelvis vid planerandet för grön infrastruktur. Det finns dessutom överlag mycket lite samverkan mellan kommu-

nerna och andra aktörer, vilket gör att man missar många möjligheter till kunskapsutbyte och att hitta effektiva, nya vägar för att gynna pollinatörer. Även om många kommuner sökt medel till specifika projekt för att gynna pollinatörer, saknar fler än hälften av kommunerna en budget för att jobba med dessa frågor inom kommunen. Det innebär att det är svårt för kommunens förvaltningar att skapa en långsiktighet i arbetet.

Även när det gäller jordbruksfrågor tyder resultaten på att det återstår mycket att göra för att skapa gynnsamma livsbetingelser för pollinatörer. Bara 9 procent av kommunerna arbetar för att stötta lantbrukare till att införa ekologiskt jordbruk, och medelvärdet för ekologisk mat i kommunernas verksamheter ligger på endast 32 procent. Det är också tydligt att kunskapen om pollinatörernas situation, och hur kommunen kan jobba för att gynna dem, generellt är svag och skiljer sig mycket åt mellan de olika kommunerna. Hela 24 procent av kommunerna svarar att de inte vet i vilka dokument som gynnandet av pollinatörer behandlas. På motsvarande sätt anser sig några kommuner inte ha rådighet över att stötta ekologiska lantbrukare, medan andra kommuner visar på konkreta projekt för att åstadkomma just detta.

Slutligen framkommer det också i denna undersökning att många kommuner vill ha tydligare riktlinjer för hur de ska arbeta med att gynna pollinatörer. Enkäten fick över lag god respons, och flera kommuner kommenterar också att de vill veta mer om hur de kan arbeta effektivt med dessa frågor.

Hur kan kommunerna arbeta för att gynna pollinatörer?

Att gynna pollinatörer är viktigt för oss alla. De pollinerande bina och andra insekter är en förutsättning för fungerande ekosystem, och ekosystemtjänsterna de bidrar med är en förutsättning för bland annat vår fortsatta matproduktion. Trots

det hotas de av skadliga bekämpningsmedel, klimatförändringar, och landskapsförändringar som resulterar i att deras livsmiljöer försvinner i snabb takt. Att utöka pollinatörernas livsmiljöer och minska de faktorer som akut hotar pollinatörer ligger därför i allas vårt intresse.

Det är dock många intressen som konkurrerar om markområden i kommunerna, och naturen får ofta kliva åt sidan för andra intressen. Det handlar om exploatering i form av trafikleder, nya byggnader, skogsbruk och jordbruk med mera. Värdefull natur exploateras och fragmenteras, och i många fall leder detta till att den biologiska mångfalden minskar. Tänkbara orsaker till detta kan vara att det idag saknas kunskap och resurser om hur man som kommun kan arbeta för att gynna pollinatörerna. En annan bidragande faktor kan vara brist på riktlinjer för kommunerna och brist på ekonomiska argument för att jobba mer effektivt med åtgärder för att gynna pollinatörer.

När det gäller kunskaper och resurser handlar det som tidigare nämnts till stor del om politisk vilja och prioriteringar för att ge stöd till att gynna pollinatörer i kommunernas planering och praktiska insatser. Detta gäller på både kommunal och nationell nivå. För att kommunerna ska kunna bedriva ett effektivt arbete för pollinatörer och biologisk mångfald så är det därför viktigt att riksdag och regering, och statliga myndigheter, skapar bra förutsättningar för kommunernas arbete. Lokala Naturvårdssatsningens nya projektstöd för pollineringsprojekt är ett bra exempel på en åtgärd som ökar kommunernas förutsättningar. Att så många kommuner också sökt stöd, eller planerar att söka, visar också på att det gett stort genomslag.

Ett första steg, eller en grundförutsättning för ett effektivt och målinriktat arbete, är att inventera värdefulla livsmiljöer och bristområden i kommunen. Detta skapar ett underlag i kommunen för vilka insatser som behövs mest akut, och var.

Det framkom också i undersökningen att de kommuner som har gjort ett bra arbete med inventering också i högre grad planerar för pollinatörers tillgång till sammanhängande grön infrastruktur. Detta resultat belyser vikten av att genomföra inventering av livsmiljöer och bristområden i kommunerna.

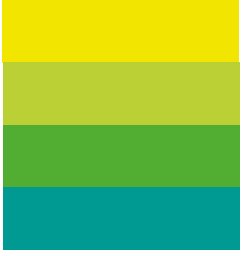
Viktigt är också att det utvecklas en helhetssyn på hur kommunen kan arbeta med att gynna pollinatörer, där planering, målbilder och insatser formuleras och kommuniceras till de berörda förvaltningarna. Detta verkar inte vara fallet i många kommuner idag. Det råder ofta otydlighet eller saknas information om vem som ansvarar för dessa områden. När olika förvaltningar har frågor om att gynna pollinatörer på sina bord verkar det som att kommunikationen dem emellan ofta också brister. På så vis sker planering och faktiska åtgärder av olika förvaltningar som inte har någon närmare kontakt med varandra, och man missar

viktiga kunskapsutbyten som annars hade kunnat uppstå. Att ta ett helhetsgrepp om dessa frågor innefattar också behovet av att se längre än till kommungränsen och samverka med grannkommuner för att kunna skapa en hållbar landskapsplanering och goda förutsättningar för pollinatörer. Detta gäller inte minst i arbetet med grön infrastruktur. Samverkan mellan kommuner är också en väg för kunskapsutbyte. Många kommuner som ligger i framkant i detta arbete har inspirerats av andra kommuner, och tagit hjälp av dem för att bedriva ett effektivt arbete. Det gäller också vid flera konkreta insatser, där man sett att andra kommuner har satsat på biologisk mångfald, vilket inspirerat till liknande insatser.

Som en väg framåt i detta arbete vill Naturskyddsföreningen avslutningsvis lista några åtgärder som skapar förutsättningar för ett heltäckande och långsiktigt arbete för att gynna pollinatörer.

Naturskyddsföreningen uppmanar Sveriges kommuner att:

- Ta fram en kommunal aktionsplan för att gynna pollinatörer.
- Ta reda på utgångsläget idag, inventera miljöer lämpliga för pollinatörer.
- Gör om kommunala gräsytor till ängar och blommande mark.
- Sköt kommunala planteringar med hänsyn till pollinatörer.
- Ta bort kemiska bekämpningsmedel som kan skada bin och andra pollinatörer.
- Ta hänsyn till pollinatörer vid planering och anläggning av nya områden.
- Skapa blommande vägkanter genom att sköta dem med hänsyn till pollinatörer.
- Ta bort invasiva arter, ex blomsterlupin, som tränger ut blommor viktiga för pollinatörer.
- Erbjud större andel ekologisk mat i kommunal verksamhet eftersom ekologisk produktion ger mer blommande marker.
- Gynna ekologiska lantbrukare i kommunen.
- Gynna naturbete som håller blommande marker öppna.
- Informera och involvera företag, föreningar, vägsamfälligheter och kommuninvånare i arbetet.
- Involvera skolor och förskolor i arbetet.

Appendix

5

Appendix 1

Stort tack till alla deltagande kommuner!

Alingsås kommun
Alvesta kommun
Aneby kommun
Arboga kommun
Arvidsjaur kommun
Arvika kommun
Askersunds kommun
Avesta kommun
Bengtstads kommun
Bergs kommun
Bollebygds kommun
Bollnäs kommun
Borlänge kommun
Borås stad
Botkyrka kommun
Bräcke kommun
Burlövs kommun
Båstads kommun
Dals-Eds kommun
Danderyds kommun
Degerfors kommun
Dorotea kommun
Eda kommun
Ekerö kommun
Eksjö kommun
Enköpings kommun
Eskilstuna kommun
Eslövs kommun
Falkenbergs kommun
Falköpings kommun
Falun kommun
Filipstads kommun
Finspångs kommun
Flens kommun
Forshaga kommun
Färgelanda kommun
Gislaveds kommun
Gnesta kommun
Grästorps kommun
Gällivare kommun
Gävle kommun
Göteborgs stad
Götene kommun
Habo kommun

Hagfors kommun
Hallstahammars kommun
Haninge kommun
Heby kommun
Hedemora kommun
Helsingborgs stad
Hjo kommun
Huddinge kommun
Hudiksvalls kommun
Hultsfreds kommun
Hylte kommun
Håbo kommun
Hällefors kommun
Härjedalens kommun
Härnösands kommun
Härryda kommun
Höganäs kommun
Hörby kommun
Höors kommun
Jokkmokks kommun
Järfälla kommun
Jönköpings kommun
Kalmar kommun
Karlsborgs kommun
Karlshamns kommun
Karlskoga kommun
Karlskrona kommun
Karlstads kommun
Katrineholms kommun
Kinda kommun
Kiruna kommun
Knivsta kommun
Kramfors kommun
Kristianstads kommun
Kristinehamns kommun
Kumla kommun
Kungsbacka kommun
Kungälv kommun
Köpings kommun
Landskrona stad
Laxå kommun
Lekebergs kommun
Leksands kommun
Lerums kommun
Lessebo kommun
Lidingö stad
Lidköpings kommun
Lilla Edets kommun
Lindesbergs kommun

Linköpings kommun
Ljungby kommun
Ljusdals kommun
Ljusnarsbergs kommun
Lomma kommun
Ludvika kommun
Luleå kommun
Lunds kommun
Lysekils kommun
Malmö stad
Malung-Sälens kommun
Markaryds kommun
Marks kommun
Melleruds kommun
Mora kommun
Motala kommun
Munkedals kommun
Munkfors kommun
Mölnådalens stad
Mönsterås kommun
Nacka kommun
Nora kommun
Norbergs kommun
Nordanstigs kommun
Norrtälje kommun
Nybro kommun
Nykvarns kommun
Nyköpings kommun
Nynäshamns kommun
Olofströms kommun
Orsa kommun
Orust kommun
Osby kommun
Oskarshamns kommun
Ovanåkers kommun
Oxelösunds kommun
Partille kommun
Perstorps kommun
Region Gotland
Robertsfors kommun
Ronneby kommun
Salems kommun
Sigtuna kommun
Simrishamns kommun
Sjöbo kommun
Skara kommun
Skellefteå kommun
Skinnskattebergs kommun
Skurups kommun
Skövde kommun
Sollentuna kommun
Solna stad
Sotenäs kommun
Staffanstorps kommun
Stenungsunds kommun
Stockholms stad
Storumans kommun
Strängnäs kommun
Strömstads kommun
Sundbybergs stad
Sunne kommun
Svenljunga kommun
Säters kommun
Sävsjö kommun
Söderhamns kommun
Söderköpings kommun
Södertälje kommun
Sölvesborgs kommun
Tibro kommun
Tierps kommun
Timrå kommun
Tjörns kommun
Tomelilla kommun
Tranås kommun
Trelleborgs kommun
Trollhättans stad
Trosa kommun
Tyresö kommun
Täby kommun
Ulricehamns kommun
Umeå kommun
Upplands Väsby kommun
Upplands-Bro kommun
Vadstena kommun
Vaggeryds kommun
Vallentuna kommun
Vansbro kommun
Vara kommun
Vaxholms stad
Vellinge kommun
Vetlanda kommun
Vimmerby kommun
Vingåkers kommun
Vårgårda kommun
Värmdö kommun
Värnamo kommun
Västerviks kommun
Västerås stad

Växjö kommun
Ystads kommun
Åmåls kommun
Åre kommun
Årjängs kommun
Åstorps kommun
Åtvidabergs kommun
Älmhults kommun
Älvkarleby kommun
Älvsbyns kommun
Ängelholms kommun
Öckerö kommun
Ödeshögs kommun
Örebro kommun
Örkelljunga kommun
Örnsköldsviks kommun
Östersunds kommun
Österåkers kommun
Östhammars kommun
Östra Göinge kommun
Övertorneå kommun

Ett extra tack till de personer som hjälpte till i framtagandet av enkäten! Det var kommunekolog Tim Lux i Södertälje, stadsträdgårdsmästaren i Örnsköldsvik Anna-Sofia Malmström, kommunekolog Madeleine Askelöf i Linköping, Tom Meurling som länge jobbat med naturvård i Sollentuna kommun, samt Staffan Landström, vice ordförande i Naturskyddsföreningen Örnsköldsvik.

Stort tack för hjälpen!

Appendix 2

Enkätfrågorna i sin helhet:

Vilken kommun gäller dessa svar för?*

Vad är namn, mailadress samt telefon för dig som svarar på detta? (Ifall vi har kompletterande frågor)

Namn*

E-post*

Telefonnummer

Om planeringsunderlag

1. Finns mål, policy eller strategier om att gynna vildbin och andra pollinatörer i något eller flera av kommunens politiskt beslutade dokument?*

Ja/Nej, men håller på att ta fram/Nej/Vet ej

Om ja, bifoga gärna.

2. Finns handlings- eller åtgärdsprogram för att gynna vildbin och andra pollinatörer i något eller flera av kommunens politiskt beslutade dokument?*

Ja/Nej, men håller på att ta fram/Nej/Vet ej

Om ja, bifoga gärna.

3. Behandlas frågor om hur kommunen kan gynna pollinatörer i något annat av kommunens dokument, som inte är politiskt antaget?*

Ja/Nej/Vet ej

Om nuläget och påbörjade insatser

4. Vilken/vilka av dessa åtgärder för att gynna pollinatörer har kommunen redan börjat genomföra?*

Göra om gräsytor till äng och blommande mark

Plantera växter i kommunala planteringar som gynnar pollinatörer

Fasa ut kemiska bekämpningsmedel i

kommunal verksamhet (eller redan tagit bort)

Införa skötsel som gynnar blommande välganter

Bekämpa invasiva arter

Utöka andelen ekologisk mat i kommunal verksamhet

Anpassad skogsskötsel – t.ex. lämna blommande träd och buskar, död ved i solbelysta lägen

Gynna naturbete

Riktad information mot kommuninvånare och/eller samverkan med andra aktörer

Annan åtgärd

5. Har kommunen kartlagt värdefulla livsmiljöer och/eller bristområden för pollinatörer som finns inom kommunen?*

Ja/Delvis. Det är planerat och/eller påbörjat/Nej/Vet ej

6. Planerar kommunen för pollinatörers tillgång till sammanhängande grön infrastruktur i anläggning och drift av nya områden? (t.ex. genom att planera för spridningskorridorer)*

Ja, i hög grad/Ja, delvis/Nej/Vet ej

7. Arbetar kommunen aktivt med slätter av ängar i kommunen? (I Naturvårdssyfte med uppsamling)

Ja, på många platser/Ja, på enstaka platser/Nej/Vet ej

8. Hur många hektar ängsmark som aktivt upprätthålls med slätter finns i kommunen?

(Frågan avser slätteräng på kommunalt ägd mark och inte på kommunens hela geografiska område)

(Svar anges i siffra.)

9. Arbetar kommunen för att stötta lantbrukare till att införa någon/några av dessa åtgärder?

Ja, naturbete

Ja, blommande kantzoner

Ja, blommande vägkanter i anslutning till jordbruksmark

Ja, slätter av befintlig ängsmark

Ja, ekologiskt lantbruk

Annan åtgärd

10. Hur stor andel av mat som serveras i den kommunala verksamheten är ekologisk i kommunen? Svara i antal procent. (Gäller 2019 eller senaste år det mätts)*

(Svar anges i siffra. Mellan 0 och 100.)

11. Har kommunen någon policy kring utläggning av honungsbin på kommunal mark?

Ja/Nej, det sker ändå/Nej, det sker ingen utläggning på kommunal mark/
Vet ej

Eventuell kommentar på fråga 11:

(Textfält)

Om medel och dialog med andra aktörer

12. Har kommunen en etablerad samverkan med någon/några av dessa aktörer kring pollinatörer och hur pollinatörers förutsättningar i kommunen kan gynnas?*

Föreningar

Företag

Bostadsbolag

Vägsamfälligheter

Trafikverket

Länsstyrelsen

Markägare/jordbrukare

Kyrkogårdsförvaltningar

Annan aktör

Nej, ingen etablerad samverkan finns kring dessa frågor

13. Har kommunen en etablerad samverkan med skolor och/eller förskolor i kommunen i arbetet att gynna pollinatörer?*

Ja, flera/Ja, enstaka/Nej/Vet ej

14. Har kommunen avsatta medel för att jobba med frågor som gynnar pollinatörer?*

Ja, egen budget/Ja, inryms i andra budgetar/Nej/Vet ej

15. Har kommunen sökt, eller planerar att söka, stöd för projekt som gynnar pollinatörer? Exempelvis det särskilda stödet för pollineringsprojekt inom Lokala Naturvårdssatsningen (LONA).

Ja, har sökt/Ja, planerar att söka/Nej/
Vet ej

Övrigt?

Har du några övriga kommentarer gällande enkäten i sin helhet?

(Textfält)

Vi letar efter goda exempel på projekt som Sveriges kommuner redan tillämpar för att sammanställa detta i en exempelsamling som kan inspirera till utökat arbete för att gynna pollinatörer. Har ni något projekt ni vill informera om ytterligare? Beskriv i så fall gärna detta kortfattat, och skicka med en länk där vi kan läsa mer.

(Textfält)

Appendix 3

Poängsättning per fråga:

Fråga 1:

Svarsalternativ	Poäng
Ja	3
Nej, men håller på att ta fram	1
Nej	0
Vet ej	0

Fråga 2:

Svarsalternativ	Poäng
Ja	4
Nej, men håller på att ta fram	2
Nej	0
Vet ej	0

Fråga 3:

Svarsalternativ	Poäng
Ja	2
Nej	0
Vet ej	0

Fråga 4*:

Svarsalternativ	Poäng
Göra om gräsytor till äng och blommande mark	1
Plantera växter i kommunala planteringar som gynnar pollinatörer	1
Fasa ut kemiska bekämpningsmedel i kommunal verksamhet (eller redan tagit bort)	1
Införa skötsel som gynnar blommande vägkanter	1
Bekämpa invasiva arter	1
Utöka andelen ekologisk mat i kommunal verksamhet	1
Anpassad skogsskötsel – t.ex. lämna blommande träd och buskar, död ved i solbelysta lägen	1
Gynna naturbete	1
Riktad information mot kommuninvånare och/eller samverkan med andra aktörer	1
Annan åtgärd	1

* Multiple choice-fråga. Max poäng 10.

Fråga 5:

Svarsalternativ	Poäng
Ja	3
Delvis. Det är planerat och/eller påbörjat	1
Nej	0
Vet ej	0

Fråga 6:

Svarsalternativ	Poäng
Ja, i hög grad	3
Ja, delvis	1
Nej	0

Vet ej	0
--------	---

Fråga 7:

Svarsalternativ	Poäng
Ja, på många platser	3
Ja, på enstaka platser	1
Nej	0
Vet ej	0

Fråga 8:

Svarsalternativ	Poäng
De 10 kommuner med störst areal slätteräng	2
Alla kommuner över medel	1
Resterande kommuner	0

Fråga 9*:

Svarsalternativ	Poäng
Ja, naturbete	1
Ja, blommande kantzoner	1
Ja, blommande vägkanter i anslutning till jordbruksmark	1
Ja, slätter av befintlig ängsmark	1
Ja, ekologiskt lantbruk	1
Annan åtgärd	1

* Multiple choice-fråga. Max poäng 6.

Fråga 10:

Svarsalternativ	Poäng
De 10 kommuner med störst areal slätteräng	2
Alla kommuner över medel	1
Resterande kommuner	0

Fråga 11:

Ej poänggivande

Fråga 12*:

Svarsalternativ	Poäng
Föreningar	1
Företag	1
Bostadsbolag	1
Vägsamfälligheter	1
Trafikverket	1
Länsstyrelsen	1
Markägare/jordbrukare	1
Kyrkogårdsförvaltningar	1
Annan aktör	1
Nej, ingen etablerad samverkan finns kring dessa frågor	0

* Multiple choice-fråga. Max poäng 9.

Fråga 13:

Svarsalternativ	Poäng
Ja, flera	2
Ja, enstaka	2
Nej	0
Vet ej	0

Fråga 14:

Svarsalternativ	Poäng
Ja, egen budget	4
Ja, inryms i andra budgetar	2
Nej	0
Vet ej	0

Fråga 15:

Svarsalternativ	Poäng
Ja, har sökt	4
Ja, planerar att söka	2
Nej	0
Vet ej	0

Källor

Artdatabanken (2020). *Rödlistade arter i Sverige 2020*. SLU. Hämtad: <https://www.artdatabanken.se/globalassets/ew/subw/artd/2.-var-verksamhet/publikationer/31.-rodlista-2020/rodlista-2020>

Goulson, D., G. C. Lye, and B. Darvill. 2008. *Decline and Conservation of Bumble Bees*. Annual Review of Entomology 53:191-208.
Herbertsson, L., S. A. M. Lindstrom, M. Rundlof, R. Bornmarco, and H. G. Smith. (2016) *Competition between managed honeybees and wild bumblebees depends on landscape context*. Basic and Applied Ecology 17:609–616.

Jordbruksverket, 2009. *Utveckling av ängs- och betesmarker – Igår, idag och imorgon*. Hämtad: https://www2.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/trycksaker/Pdf_rapporter/ra09_10.pdf

Lennartsson, T., Westin A. (2019) *Ängar och slätter. Historia, ekologi, natur- och kulturmiljövård*. Riksantikvarieämbetet, Naturvårdsverket, Centrum för biologisk mångfald.

Naturvårdsverket (2019a). *Pollinering och vilda pollinatörer*. Hämtad: <https://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Pollinering/>

Naturvårdsverket (2019b). *Regionala handlingsplaner*. Hämtad: <https://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Gron-infrastruktur/Regionala-handlingsplaner/>

Persson, A. S. 2011. *Effects of landscape context on populations of bumblebees*. Department of Ecology, Lund University, Lund, Sweden.

SLU (2014). *Ekologisk odling gynnar biologisk mångfald*. Hämtad: <https://www.slu.se/centrumbildningar-och-projekt/epok-centrum-for-ekologisk-produktion-och-konsumtion/nyheter/aldre-nyheter/2014/2/ekologisk-odling-gynnar-biologisk-mangfald/>

Sveriges kommuner och regioner (2019). *Kommungruppsindelning 2017*. Hämtad: <https://skr.se/tjanster/kommunerochregioner/faktakommunerochregioner/kommungruppsindelning.2051.html>

Upphandlingsmyndigheten (2020). *Ekologiska Livsmedel*. Hämtad: <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/omraden/livsmedel/hallbara-inkop-av-livsmedel-och-maltidstjanster/livsmedel-paverkar-miljo-och-samhalle/ekologiska-livsmedel/>

Naturskyddsföreningen genomförde våren 2020 en enkät där alla Sveriges kommuner tillfrågades om sitt arbete för att gynna pollinatörer. I denna rapport presenteras resultaten av enkäten. För att lyfta de kommuner som ligger i framkant i detta arbete så rankas de 20 kommuner som ligger i topp, samt de tre kommuner som gör mest inom varje kommungrupp. Responsen var mycket god då hela 73 procent, motsvarande 212 av Sveriges 290 kommuner, besvarade enkäten. Enkäten ger ett bra underlag över hur långt Sveriges kommuner har kommit i detta, och var mer fokus behövs. Den goda responsen tyder också på att många redan ser dessa frågor som viktiga. Förhoppningen är att skapa en ökad lokal och nationell uppmärksamhet kring pollinatörer, varför de hotas och hur de kan gynnas i det kommunala arbetet. Föreningen vill även uppmuntra de kommuner som har kommit långt, och sporra dem som inte kommit igång till att höja sina ambitioner.

Genom bland annat tydliga målsättningar, planerande för pollinatörers livsmiljöer i kommunen, och fler praktiska insatser så kan alla kommuner förbättra sitt arbete för pollinatörer. Detta är synnerligen angeläget, inte bara för den biologiska mångfalden och människors välbefinnande idag – utan också för kommande generationer.

Naturskyddsföreningen är Sveriges största miljöorganisation med kraft att förändra. Vi sprider kunskap, kartlägger miljöhot, presenterar lösningar och påverkar beslutsfattare - lokalt, nationellt och globalt. Klimat, skog, miljögifter, hav, sjöar och vattendrag samt jordbruk är våra viktigaste arbetsområden. Dessutom står vi bakom miljömärkningen Bra Miljöval och verkar för en hållbar konsumtion.

Välkommen att bli medlem, engagera dig eller skänk en gåva. Tillsammans gör vi skillnad.

PG 90 19 09-2

Åsögatan 115
Box 4625, SE-116 91
Stockholm, Sweden

+46 (0)8 702 65 00
www.naturskyddsforeningen.se

Naturskyddsföreningen